

האם משה רבנו חזר בתשובה?

לע"נ אסתר מלכה בת אברהם ע"ה

ערב יוה"כ תשע"ז

הרב חיים ברובנדר

rcb@atid.org

במדבר פרק כ

(ז) וַיְדַבֵּר יְקֹוֹק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ח) קח את המטה והקהל את העדה ואתה ואתהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם: (ט) ויקח משה את המטה מלפני יקוק כפאשר צוהו: (י) ויקהלו משה ואתהרן את הקהל אל פני הסלע ויאמר להם שמעו נא המרים המן הסלע הנה נוציא לכם מים: (יא) ויגרם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם: ס (יב) ויאמר יקוק אל משה ואל אתהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם: (יג) המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את יקוק ויקדש בם:

דברים פרק א פסוק לו

גם בי התאנף יקוק בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם:

דברים פרק ג

(כג) ואתחנן אל יקוק בעת ההוא לאמר: (כד) אֲדַנִּי יְקֹוֹק אֶתְּה חַלּוֹת לְהִרְאוֹת אֶת עֲבָדְךָ אֶת גְּדֻלַּתְךָ וְאֶת יְדֹת הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ וְכַגְּבוּרַתְךָ: (כה) אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַיָּרֵק הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנוֹ: (כו) וַיַּתְּעֵבֶר יְקֹוֹק בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְקֹוֹק אֵלַי רַב לָךְ אֵל תּוֹסֵף דִּבֶּר אֵלַי עוֹד בְּדַבְּרֵךְ הַזֶּה: (כז) עֲלֶיהָ רֹאשׁ הַפְּסָגָה וְשֹׂא עֵינַיִךְ יִמָּה וְצַפְנָה וְתִימְנָה וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְּעֵינַיִךְ כִּי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה: (כח) וְצוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחֲזָקְהוּ וְאַמְצָהוּ כִּי הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: (כט) וְנָשָׁב בְּגֵיא מוֹל בֵּית פְּעוֹר:

רש"י

(כג) ואתחנן - אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם. אף על פי שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם. לפי שאמר לו (שמות לג יט) וחנותי את אשר אחון, אמר לו בלשון ואתחנן. דבר אחר זה אחד מעשרה לשונות שנקראת תפלה, כדאיתא בספרי: **בעת ההיא** - לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיתי שמא הותר הנדר: **לאמר** - זה אחד משלש מקומות שאמר משה לפני המקום איני מניחך עד שתודיעני אם תעשה שאלתי אם לאו: (כד) ה' **אלהים** - רחום בדין: **אתה החלות להראות את עבדך** - פתח להיות עומד ומתפלל, אף על פי שנגזרה גזירה. אמר לו ממך למדתי, שאמרת לי (שמות לב י) ועתה הניחה לי, וכי תופס הייתי בך, אלא לפתוח פתח, שבי תלוי להתפלל עליהם, כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו: **את גדלך** - זו מדת טובך וכן הוא אומר (במדבר יד יז) ועתה יגדל נא כח ה': **ואת ידך** - זו ימינך, שהיא פשוטה לכל באי עולם:

החזקה - שאתה כובש ברחמים את מדת הדין החזקה: **אשר מי אל וגו'** - אינך דומה למלך בשר ודם, שיש לו יועצין וסנקטורין הממחין בידו כשרוצה לעשות חסד ולעבור על מדותיו, אתה אין מי ימחה בידך אם תמחול לי נתבטל גזירתך. ולפי פשוטו אתה החלות להראות את עבדך מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב (דברים ב לא) ראה החלותי תת לפניך, הראני מלחמת שלושים ואחד מלכים: (כה) **אעברה נא** - אין נא אלא לשון בקשה: **ההר הטוב הזה** - זו ירושלים: **והלבנון** - זה בית המקדש: (כו) **ויתעבר ה'** - נתמלא חמה: **למענכם** - בשבילכם, אתם גרמתם לי. וכן הוא אומר (תהלים קו לב) ויקציפו על מריבה וירע למשה בעבורם: **רב לך** - שלא יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן ומפציר. דבר אחר רב לך הרבה מזה שמור לך, רב טוב הצפון לך: (כז) **וראה בעיניך** - בקשת ממני (פסוק כה) ואראה את הארץ הטובה, אני מראה לך את כולה שנאמר (דברים לד, א) ויראהו ה' את כל הארץ: (כח) **וצו את יהושע** - על הטרחות ועל המשאות ועל הריבות: **וחזקהו ואמצהו** - בדבריך, שלא ירך לבו לומר כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש עליהם, מבטיחו אני כי הוא יעבור והוא ינחיל: **כי הוא יעבור** - אם יעבור לפניו ינחלו, ואם לאו לא ינחלו. וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי והוא ישב (יהושע ז ה) ויכו מהם אנשי העי וגוי (שם ז, י), וכיון שנפל על פניו אמר לו קום לך. קם לך כתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, למה זה אתה נופל על פניך, לא כך אמרתי למשה רבך אם הוא עובר עוברין, ואם לאו אין עוברין: (כט) **ונשב בגיא וגו'** - ונצמדתם לעבודה זרה ואף על פי כן (דברים ד, א) ועתה ישראל שמע אל החקים והכל מחול לך ואני לא זכיתי לימחל לי:

דברים פרק ד

(כא) ויקוק התאנף בי על דבריכם וישבע לבלתי עברי את הירדן ובלתי בא אל הארץ הטובה אשר יקוק אלהיך נתן לך נחלה: (כב) כי אנכי מת בארץ הזאת אינני עבר את הירדן ואתם עברים וירשתם את הארץ הטובה הזאת: (כג) השמרו לכם פן תשכחו את ברית יקוק אלהיכם אשר כרת עמכם ועשיתם לכם פסל תמונת כל אשר צוה יקוק אלהיך: (כד) כי יקוק אלהיך אש אכלה הוא אל קנא:

דברים פרק לב

(מח) וַיִּדְבֶּר יְקֹזֵק אֶל מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:
 (מט) עֲלֶה אֶל הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הַר נֹבֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ
 מוֹאָב אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ וְרָאֵה אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר
 אָנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָזָה: (נ) וַיָּמָת בְּהַר אֲשֶׁר
 אָתָּה עֹלֶה שָׁמָּה וְהֶאֱסֹף אֶל עַמֶּיךָ כַּאֲשֶׁר מָת אֶהְרֹן
 אֶחִיךָ בְּהַר הָהָר וַיֵּאֱסֹף אֶל עַמּוֹ: (נא) עַל אֲשֶׁר
 מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מְרִיבַת קִדְשׁ מִדְּבַר
 צֶן עַל אֲשֶׁר לֹא קִדְשִׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (נב)
 כִּי מִנְּגִד תִּרְאֶה אֶת הָאֶרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל הָאֶרֶץ
 אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י

(מח) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה - בשלשה מקומות
 נאמר בעצם היום הזה, נאמר בנח (שם ז, יג) בעצם היום הזה
 בא נח וגו', במראית אורו של יום, לפי שהיו בני דורו אומרים
 בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו ליכנס
 בתיבה, ולא עוד אלא אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומבקעין
 את התיבה. אמר הקדוש ברוך הוא הריני מכניסו בחצי
 היום, וכל מי שיש בידו כח למחות יבא וימחה. במצרים
 נאמר (שמות יב, נא) בעצם היום הזה הוציא ה', לפי שהיו
 מצרים אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בהם אין אנו
 מניחים אותם לצאת, ולא עוד אלא אנו נוטלין סייפות וכלי
 זיין והורגין בהם. אמר הקדוש ברוך הוא הריני מוציאן בחצי
 היום וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה. אף כאן במיתתו
 של משה נאמר בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים
 בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את היים והוריד לנו את המן והגזי לנו
 את השליו והעלה לנו את הבאר ונתן לנו את התורה אין אנו מניחין אותו. אמר הקדוש ברוך הוא הריני מכניסו בחצי היום
 וכו': (נ) כאשר מת אהרן אחיך - באותה מיתה שראית וחמדת אותה, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר
 וכן שני וכן שלישי וראה בנו בכבודו. אמר לו משה אהרן אחי עלה למטה, ועלה. פשוט ידיך, ופשוט. פשוט רגליך, ופשוט. עצום
 עיניך, ועצם. קמוץ פיך, וקמץ והלך לו. אמר משה אשרי מי שמת במיתה זו: (נא) על אשר מעלתם בי - גרמתם למעול בי: על
 אשר לא קדשתם אותי - גרמתם לי שלא אתקדש אמרתי לכם (במדבר כ, ח) ודברתם אל הסלע והם הכוהו והוצרכו להכותו
 פעמים ואילו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה היה מתקדש שם שמים, שהיו ישראל אומרים ומה הסלע הזה שאינו לשכר
 ולא לפורענות אם זכה אין לו מתן שכר ואם חטא אינו לוקה כך מקיים מצות בוראו אנו לא כל שכן: (נב) כי מנגד - מרחוק:
 תראה וגו' - כי אם לא תראנה עכשיו לא תראנה עוד בחיך: ושמה לא תבוא - וידעתי כי חביבה היא לך על כן אני אומר לך
 עלה וראה:

דברים פרק לד פסוק ז

וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא כָהֵתָה עֵינָיו וְלֹא נָס לַחַה:

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק א הלכה יא

וכיון שנתברר שאינו גוף וגוייה יתברר שלא יארע לו אחד ממאורעות הגופות, לא חיבור ולא פירוד, לא
 מקום ולא מדה, לא עליה ולא ירידה, ולא ימין ולא שמאל, ולא פנים ולא אחור, ולא ישיבה ולא עמידה,
 ואינו מצוי בזמן עד שיהיה לו ראשית ואחרית ומנין שנים, ואינו משתנה שאין לו דבר שיגרום לו שינוי,
 ואין לו לא מות ולא חיים כחיי הגוף החי, ולא סכלות ולא חכמה כחכמת האיש החכם, לא שינה ולא
 הקיצה, ולא כעס ולא שחוק ולא שמחה ולא עצבות, ולא שתיקה ולא דבור כדבור בני אדם, וכך אמרו
 חכמים אין למעלה לא ישיבה ולא עמידה ולא עורף ולא עיפוי.

רמב"ם הלכות תשובה פרק א הלכה ד

אף על פי שהתשובה מכפרת על הכל ועצמו של יום הכפורים מכפר, יש עבירות שהן מתכפרים לשעתן ויש
 עבירות שאין מתכפרים אלא לאחר זמן, כיצד עבר אדם על מצות עשה שאין בה כרת ועשה תשובה אינו זז
 משם עד שמוחלין לו ובאלו נאמר שובו בנים שובבים ארפא משובתיכם וגו', עבר על מצות לא תעשה
 שאין בה כרת ולא מיתת בית דין ועשה תשובה, תשובה תולה ויום הכפורים מכפר ובאלו נאמר כי ביום
 הזה יכפר עליכם, עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכפורים תולין ויסורי
 הבאין עליו גומרין לו הכפרה, ולעולם אין מתכפר לו כפרה גמורה עד שיבואו עליו יסורין ובאלו נאמר
 ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם, במה דברים אמורים בשלא חילל את השם בשעה שעבר אבל המחלל
 את השם אף על פי שעשה תשובה והגיע יום הכפורים והוא עומד בתשובתו ובאו עליו יסורין אינו מתכפר
 לו כפרה גמורה עד שימות, אלא תשובה יום הכפורים ויסורין שלשתן תולין ומיתה מכפרת שנאמר ונגלה
 באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון.